

ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛОВКЛАДЕНЬ У ПОЛІГРАФІЧНУ ПРОМИСЛОВІСТЬ

Науково-технічний прогрес істотно змінює характер і зміст розширеного соціалістичного відтворення. Розвиток соціалістичного відтворення на цьому етапі дедалі більшою мірою визначається відтворенням речових елементів виробництва, насамперед засобів праці. Цим зумовлюється значення для дальшого розвитку і вдосконалення суспільного виробництва підвищення ефективності основних фондів, в тому числі і в поліграфічній промисловості. У рішеннях XXIV з'їзду КПРС зазначено, що поліпшення використання виробничих фондів, підвищення фондівіддачі і в нинішній п'ятирічці залишається одним із важливих завдань.

У поліграфічній промисловості створений великий виробничий потенціал. На початок 1974 р. поліграфічна промисловість країни налічувала понад 3 тис. підприємств, які мали основних фондів на суму понад 1 млрд. крб. Основні виробничі фонди галузі за період 1960—1973 рр. зросли більше ніж у два рази [8].

Науково-технічний прогрес спричинює значні кількісні й якісні зміни у виробничому апараті. Це зумовлює необхідність глибокого дослідження теоретичних і практичних проблем підвищення ефективності основних фондів поліграфії.

Вивчення досвіду роботи підприємств показує, що поліграфічна промисловість має значні внутрівиробничі резерви підвищення ефективності основних фондів. У поліграфії за останні 10—12 років мало місце деяке зниження ефективності основних фондів. Так, темп зростання фондівіддачі основних фондів поліграфічної промисловості СРСР у 1972 р. порівняно з 1960 р. становив 78,4%, а поліграфічної промисловості УРСР — 80,8%. Незважаючи на те, що за останні роки фондівіддача основних фондів у галузі дещо стабілізувалася, рівень її ще недостатній.

Аналізом встановлено, що у перспективному плануванні розвитку поліграфічної промисловості показнику фондівіддачі не приділяється належної уваги. Величина цього показника не обґрунтовується достатньою мірою у п'ятирічному плані та прогнозах розвитку галузі до 1990 р. Таке становище є однією з причин того, що у планах розвитку галузі передбачається певне зниження випуску продукції на одиницю вартості основних фондів. Так, укрупнені розрахунки показують, що у п'ятирічному плані розвитку поліграфічної промисловості системи Держкомвидаву СРСР на 1971—1975 рр. було передбачено зниження фондівіддачі проти 1970 р.

Рівень фондівіддачі та її динаміка, які склалися в поліграфії, вимагають комплексного системного аналізу факторів, що впливають на її величину, та наукового обґрунтування шляхів підвищення ефективності основних фондів.

Одним із важливих факторів підвищення ефективності основних фондів поліграфічної промисловості є структура капіталовкладень. Ми зупинимося на окремих найбільш важливих питаннях відтворювальної та технологічної структури капіталовкладень.

Під *відтворювальною структурою* капіталовкладень слід розуміти співвідношення між величиною капіталовкладень, які направляються на просте і розширене відтворення, а також співвідношення між капіталовкладеннями, які направляються на нове будівництво і на розширення, реконструкцію і технічне переозброєння діючих підприємств.

Відтворювальна структура капіталовкладень республіканських поліграфічних підприємств Держкомвидаву УРСР у 1965—1972 рр. характеризувалась такими даними:

	1965 р.	1966 р.	1967 р.	1968 р.	1969 р.	1970 р.	1971 р.	1972 р.
Всього капіталовкладень, тис. крб.	2388	3250	4280	6380	4770	5920	4550	5760
В тому числі на просте відтворення:								
а) в абсолютному виразі, тис. крб.	824	1013	1029	1092	1309	1423	1589	1658

	1965 р.	1966 р.	1967 р.	1968 р.	1969 р.	1970 р.	1971 р.	1972 р.
б) у процентах до загальної суми на розширене відтворення:								
а) в абсолютному виразі, тис. крб.	1564	2237	3251	5288	3461	4497	2961	4102
б) у процентах до загальної суми Середньорічна вартість основних промислово-виробничих фондів, тис. крб.	65,5	68,8	76,0	82,9	72,6	76,0	65,1	71,2
Норма розширеного відтворення основних фондів, %	20102	24718	25108	26628	31934	34715	38250	40452
	7,78	9,05	12,95	19,86	10,84	12,96	7,74	10,14

Відносно високі норми розширеного відтворення основних фондів поліграфічних підприємств* забезпечують відносно високі середньорічні темпи їх зростання. Нагадаємо, що у США частка капіталовкладень в основних фондах з урахуванням частини, яка йде на відшкодування, значно менша і становить приблизно 4—4,5% [4].

Високі норми розширеного відтворення основних фондів дозволили поліграфічним підприємствам придбати нові машини і обладнання, що повинно було б привести до зростання фондівіддачі.

Важливим фактором підвищення ефективності основних фондів поліграфічної промисловості є вдосконалення відтворювальної структури капіталовкладень, що виражається у збільшенні капіталовкладень, направлених на розширення, реконструкцію і технічне переозброєння діючих підприємств. У рішеннях XXIV з'їзду КПРС передбачено «збільшити потужності, насамперед на діючих підприємствах, шляхом впровадження передової технології, модернізації і заміни застарілого устаткування та здійснення інших заходів, які дають змогу підвищити випуск продукції, як правило, без розширення виробничих площ, з меншими затратами і в коротші строки порівняно з новим будівництвом» [1].

Збільшення капітальних витрат на розширення і реконструкцію діючих поліграфічних підприємств дає змогу розв'язати завдання збільшення випуску продукції та підвищення ефективності поліграфічного виробництва при значно менших грошових, матеріальних та трудових витратах.

За даними Всесоюзного науково-дослідного інституту комплексних проблем поліграфії, у 1971—1975 рр. за рахунок реконструкції діючих підприємств повинно бути одержано збільшення виробничої потужності поліграфічної промисловості до 6385 млн. фарбовідбитків формату 60×90 см, що становить понад 30% загального зростання потужності. Розробки цього ж інституту показують, що питомі капіталовкладення на реконструкцію діючих підприємств

* Норми розширеного відтворення визначаються як відношення суми капіталовкладень на розширене відтворення до середньорічної вартості основних фондів.

орієнтовно становлять 64% витрат на нове будівництво. Проектна вартість мільйона фарбо-відбитків формату 60×90 см за рахунок нового будівництва становить 22 тис. крб., вартість цієї ж одиниці виробничої потужності, одержаної за рахунок реконструкції діючих підприємств, — 14 тис. крб.

Крім цього, збільшення капіталовкладень на реконструкцію і розширення діючих підприємств забезпечує помітний вигравш у часі.

На нашу думку, поліграфічна промисловість недостатньо використовує наявні в галузі резерви підвищення ефективності виробництва шляхом оптимального розподілу капітальних вкладень, зокрема збільшенням капіталовкладень на розширення, реконструкцію і технічне переозброєння діючих підприємств. Зараз у поліграфічній промисловості є реальні можливості для використання цього виду резервів. Галузь має вже необхідну виробничо-технічну базу, даліше вдосконалення якої може дати велику економічну вигоду.

Це підтверджується практикою господарювання поліграфічних підприємств. Аналіз показує, що економічні показники діяльності підприємств, де збільшення виробничих потужностей було досягнуто шляхом розширення, реконструкції та технічного переозброєння, помітно вищі. Так, після розширення, реконструкції і здійснення широкої програми технічного переозброєння Київської книжкової фабрики, зокрема, після створення тут комплексно-механізованих потокових ліній (1967 р.) помітно підвищилась фондовіддача основних фондів. Реконструкція і комплексна механізація виробничих процесів цього підприємства сприяли збільшенню обсягу виробництва у 1970 р. порівняно з 1965 р. на 20,6%, зростанню продуктивності праці на 35,7%, фондоозброєності — на 26,9% і фондовіддачі основних фондів — на 6,9%.

Позитивний вплив збільшення капіталовкладень на розширення, реконструкцію і технічне переозброєння діючих підприємств підтверджується також досвідом розвинутих капіталістичних країн. У США, наприклад, завдяки цьому значно поліпшилось співвідношення між машинами і устаткуванням (активною частиною основного капіталу) і будівлями і спорудами (пасивною частиною основного капіталу). При середньорічному зростанні машин і устаткування з 1960 по 1968 рр. на 4,2% зростання будівель і споруд становило лише 2% [7]. У нашій країні обидві частини основних фондів за цей же період зростали приблизно однаковими темпами.

Однак сказане про реконструкцію і розширення діючих поліграфічних підприємств як про більш ефективний напрям використання капіталовкладень не означає, що реконструкція і розширення діючих підприємств є завжди більш виправданим шляхом зростання виробничих потужностей і економічного використання капіталовкладень, ніж нове будівництво. У багатьох випадках зростання виробничих потужностей поліграфічних підприємств в результаті реконструкції і розширення діючих підприємств еко-

помічно менш ефективно, ніж нове будівництво. Тому в кожному конкретному випадку необхідно економічно обґрунтувати спрямування капіталовкладень і вибір оптимального варіанту зростання виробничих потужностей і підвищення ефективності поліграфічного виробництва.

Підвищення ефективності основних фондів поліграфічної промисловості потребує поліпшення технологічної структури капіталовкладень. Під *технологічною структурою* капіталовкладень розуміють співвідношення між капіталовкладеннями, які спрямовуються в активну і пасивну частини основних фондів.

Постійне поліпшення технологічної структури капіталовкладень шляхом збільшення тієї їх частини, яка направляєється на придбання машин і обладнання, — важливий фактор підвищення економічної ефективності соціалістичного виробництва.

Дослідження показують відсутність чітко вираженої закономірності у динаміці технологічної структури капіталовкладень у поліграфічній промисловості СРСР за 1961—1972 рр. Про це свідчать такі дані, %*:

Роки	Будівельно-монтажні роботи	Устаткування, інструмент і вироби, інвентар	Проектно-пошукові та інші роботи і витрати
1961	38,0	59,0	3,0
1962	56,5	41,5	2,0
1963	37,8	60,2	2,0
1964	31,0	66,8	2,2
1965	34,4	63,2	2,4
1966	31,7	63,2	5,1
1967	30,7	66,1	3,2
1968	29,1	67,1	3,8
1969	32,1	65,1	2,8
1970	36,2	65,1	2,7
В середньому за 1966—1970	33,1	63,6	4,3
1971	42,4	52,9	4,7
1972	34,1	61,8	4,1

Питома вага капіталовкладень, направлених в активну частину основних фондів галузі, становить приблизно 60%, за восьму п'ятирічку ця величина в середньому дорівнювала 63,5%.

Наведені дані про технологічну структуру капіталовкладень поліграфічної промисловості стосуються всього обсягу капітального будівництва галузі. Аналіз структури за видами капітальних робіт (нове будівництво, реконструкція, розширення і технічне переозброєння діючих підприємств) показує, що при реконструкції діючих поліграфічних підприємств питома вага капіталовкладень, які направляються на найбільш активну частину основних фондів, значно вища, ніж при новому будівництві. Так, при питомій вазі капіталовкладень, які направляються на будівельно-монтажні ро-

* Машгалер Р. М. Эффективность производственных фондов полиграфической промышленности. М., 1971, с. 67.

боти республіканських поліграфічних підприємств Держкомвидаву УРСР, в цілому 24,3%, питома вага їх при новому будівництві досягає 32,8%, а при реконструкції, розширенні і технічному переозброєнні діючих підприємств — 22,0%. Питома вага капіталовкладень, направлених на найбільш активну частину основних фондів, становила у 1969 р. відповідно 72,2%, 51,9% і 78,0%. Наведені дані показують переваги розумно обгрунтованої реконструкції та розширення діючих підприємств порівняно з новим будівництвом.

У поліграфію країни, як і в інші галузі промисловості, щорічно направляються значні капіталовкладення. Завдання галузі — якомога ефективніше їх використовувати. Запорукою цього є раціональний розподіл капіталовкладень, тобто забезпечення їх оптимальної структури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Матеріали XXIV з'їзду КПРС. К., Політвидав України, 1971.
2. Будавей В. Ю. Воспроизводство основного капитала в США. М., 1966.
3. Капитальные вложения и резервы их использования. М., 1963.
4. Красовский В. П. О пропорциях в капитальном строительстве.— У кн.: Капитальные вложения и резервы их использования. М., 1963, с. 95—96.
5. Машталер Р. М. Эффективность производственных фондов полиграфической промышленности. М., 1971.
6. Планирование и анализ народнохозяйственной структуры капитальных вложений. Под ред. В. П. Красовского. М., 1970.
7. Эйдельман М. К вопросу о структуре основных фондов СССР.— «Вопросы экономики», 1970, № 7.
8. Актуальные вопросы развития высокой печати. Республиканская научно-техническая конференция. Тезисы докладов. Львов, 1974, с. 211.

R. M. MASHTALIR

INVESTIGATION INTO THE STRUCTURE OF CAPITAL INVESTMENT IN THE PRINTING INDUSTRY

Summary

The structure of capital investment in the printing industry is analysed. Need for better policy of capital investment is stressed for such branches as (i) new construction, (ii) reconstruction, (iii) exposition and (iv) technical requirement of enterprises.
